

Qo'ldosh Pardayev

**O'ZBEK
ADABIYOTI
TARIXI**

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

Qo'ldosh Pardayev

O'ZBEK ADABIYOTI TARIXI

(Muqimiy ijodi)

O'QUV QO'LLANMA

602.301.00 – Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili) hamda
602.30.300 – Matnshunoslik va adabiy manbashunoslik (o'zbek tili)
ta'lim yo'nalishlari talabalari uchun

"BOOKMANY PRINT"
TOSHKENT – 2023

UO'K: 894.375
KBK: 83.3(50'z)
P 25

Pardayev Qo'ldosh.

O'zbek adabiyoti tarixi (Muqimiy ijodi) [Matn]: o'quv qo'llanma / Q. Pardayev. – Toshkent: Bookmany print, 2023. – 120 b.

O'quv qo'llanmada Muqimiy hayoti va ijodi, asarlari manbasiga doir barcha ma'lumotlar qamrab olindi. Unda Muqimiy hayoti va ijodiga doir ma'lumotlar nazariy va birlamchi manbalar asosida yoritildi. Muqimiy adabiy-estetik tafakkuri, badiiy mahorati va ilgari surgan g'oyalari talaba-yoshlarga sodda va tushunarli qilib yetkazish maqsad qilini, yangicha nuqtayi nazar, quvvatli ilmiy tahlil asosida xolis ilmiy xulosalar chiqarilgan.

O'quv qo'llanma oliy ta'lim muassasalarining 60230100 – Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili), 60230300 – Matnshunoslik va adabiy manbashunoslik (o'zbek tili) ta'lim yo'nalishlari o'quv rejasidagi "O'zbek adabiyoti tarixi" fani o'quv dasturi asosida tayyorlangan. O'quv qo'llanma talabalar, adabiyotshunoslik ilmiga qiziquvchi tadqiqotchilar uchun mo'ljallangan.

Mas'ul muharrir:

Nurboy Jabborov – TDO'TAU professori, filologiya fanlari doktori, professor

Taqrizchilar:

Shahobiddin Nuriddinov – QARDU dotsenti, filologiya fanlari doktori (DSc)

Ozoda Tojiboyeva – TDO'TAU dotsenti, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2023-yil 25-avgustdagi 391-sonli buyrug'iga asosan nashrga tavsiya etilgan.

ISBN 978-9910-9899-5-7 © "Bookmany print" nashriyoti, 2023.
© Pardayev Q.

KIRISH

XIX asr oxiri – XX asr boshlari Qo'qon adabiy muhiti yashab ijod qilgan ma'rifatparvar ijodkorlar adabiy merosini o'rganish borasida salmoqli ishlar amalga oshirildi, biroq bu davr adabiyotida tadqiqotchilarni kutayotgan mavzular talaygina ekani ham ayni haqiqatdir. Bu orqali "...Avvalo xalqimizning yaratuvchilik dahosi bilan bunyod etilgan noyob merosini har tomonlama chuqur o'rganish, yurtimizdan yetishib chiqqan buyuk alloma va mutafakkirlarning hayoti va ilmiy-ijodiy faoliyati haqida yaxlit tasavvur uyg'otish, yosh avlodni gumanistik g'oyalari, milliy g'urur va iftixor ruhida tarbiyalashdek ezgu maqsadlar ko'zda tutilgan".¹

Ana shunday ijodkorlardan biri Muhammad Aminxo'ja Mirzaxo'ja o'g'li Muqimiydir. Shoir adabiy merosi kommunistik mafkura sharoitida xolis va to'laqonli tadqiq etilmaganidek, mustaqillik davrida ham darslik, o'quv qo'llanmalarga asiyatga muvofiq holda kiritilmagan. Shu bois Muqimiy ijodiy merosini adabiyotshunoslik hamda matnshunoslik erishgan bugungi yutuqlar asosida qayta tadqiq qilish va o'quv adabiyotlarga kiritish zarurati mavjud. Muqimiyning katta hajmdagi lirik va hajviy asarlari turlicha talqin etib kelingan. Bu talqinlar aksar hollarda matn mohiyatidan uzoq bo'lgani, muayyan tor qoliplarga asoslanganini ham ta'kidlash mumkin. Shunga ko'ra, mazkur o'quv qo'llanmada Muqimiy nazmiy asarlarini mustaqillik mafkurasini mezonlari asosida xolis talqin etildi.

Muqimiyshunoslik, asosan, shoir asarlarini nashr ettirish va ommalashtirishdan boshlangan. Jumladan, "Turkiston viloyatining gazetasi" (1891-1903-1907-yilgi sonlari)da shoiming lirik va hajviy she'rlari chop etilgan. Sankt-Peterburgda nashr etilib turgan "Записки Восточного отделения императорского Русского Архологического общества" to'plamining 1894-yildagi IX tomida Muqimiy hajviy asarlaridan namunalari berilgan. N.Ostroumov Muqimiy asarlaridan saralab, 1907-yilda "Devoni Muqimiy", Muhammad Qosim Doda Muhammad o'g'li "Devoni

¹ Мирзиёев Ш.М. Адабиёт ва санъат, маданиятни ривожлантириш – халқимиз маънавий олами юксалтиришнинг муҳтакам пойдевори. Президент Ш.Мирзиёевнинг Ўзбекистон ижодкор зиёлилари вакиллари билан учрашувлари маърузаси / Халқ сўзи. – Тошкент, 2017, 4 август.

MUNDARIJA

KIRISH	3
Muqimiy hayoti va ijodining o'rganilish	5
Muqimiy muvashshahlari	17
Shoir ta'rixlari	25
Muqimiy maktublari	31
Muqimiy hajviyalarining yangicha talqini	38
Muqimiy taxmislari va naziralar	54
Muqimiyning "Sayohatnoma" asari: matn tarixi muammosi	64
Muqimiy she'riy asarlari qo'lyozma manbalari	76
XULOSA	93
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR	96
TEST TOPSHIRIQLARI	103
GLOSSARIY	111
ILOVA	115

O'QUV ADABIYOTINING NASHR RUXSATNOMASI

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va
innovatsiyalar vazirligining 20 23 yil "25" Avgust
dagi "391"-sonli buyrug'iga asosan

Q.U.PARDAYEV

(muallifning familiyasi, ismi-sharifi)

60230300 - Ta'lim yo'nalishi: Matnshunoslik va adabiy

(ta'lim yo'nalishi (mutaxassisligi))

manbashunoslik (tillar bo'yicha), 60230100 - Ta'lim yo'nalishi:

Filologiya va tillarni o'qitish (tillar bo'yicha)

_____ning
talabalari (o'quvchilari) uchun tavsiya etilgan

O'zbek adabiyoti tarixi (Muqimiy ijodi)

(o'quv adabiyotining nomi va turi: darslik, o'quv qo'llanma)

_____ga
O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi
tomonidan litsenziya berilgan nashriyotlarda nashr
etishga ruxsat berildi.

Vazir

I. Abduraxmonov

№ 485840